

BLOGI

Suomen itsenäistyminen ja Suomen Pankki

Historia | 08.12.2017 | Juha Tarkka

KIRJOITTAJA

Juha Tarkka

Suuret historialliset muutokset tiivistetään mielellään merkkipäiviin. Ne symboloivat historiallisia käännekohtia silloinkin, kun tapahtumat ovat itse asiassa monivaiheisia ja vähittäisiä. Näin on Suomen itsenäistymisenkin laita. Suomen kehitys itsenäiseksi valtioksi oli tapahtumasarja, jossa joulukuun 6. päivänä vuonna 1917 eduskunnassa hyväksytty itsenäisyysjulistus oli yksi askel, toki merkittävä, mutta ei yksin ratkaiseva.

Suomen itsenäistymistä helpotti, että Suomella oli monet keskeiset kansalliset instituutiot jo valmiina vuonna 1917, kun tuli aika ottaa ratkaiseva askel suhteessa hajoavaan Venäjän valtakuntaan. Yksi näistä oli oma keskuspankki, Suomen Pankki.

Suomen Pankki, joka on perustettu vuonna 1811, on paljon vanhempi kuin Suomen itsenäisyys. Suomen autonominen asema keisarikunnassa vahvistui, kun Suomi sai oman rahayksikkönsä markan vuonna 1860. Vuoden 1865 hopeakantaudistus ja siirtyminen kultakantaan vuonna 1878 irrottivat Suomen rahajärjestelmän Venäjän ruplasta ja siten korostivat Suomen Pankin vastuuta maan rahajärjestelmästä.

Vuodesta 1868 alkaen Suomen Pankki toimi valtiopäivien alaisuudessa, itsenäisenä suhteessa Suomen suuriruhtinaskunnan hallitukseen eli keisarilliseen senaattiin. Ylintä valtaa pankissa käyttivät valtiopäivillä valitut pankkivaltuutetut, joilla oli ratkaiseva päätösvalta koroista ja muistakin tärkeistä asioista päätettäessä. Järjestelmä oli peräisin Ruotsin Kustaa III:n ajan perustuslaeista, joita suomalaiset pyrkivät autonomisessa Suomessa noudattamaan. Erikoisen, valtiopäivien alaisen asemansa vuoksi Suomen Pankki oli suuriruhtinaskunnan valtiokoneiston osista ainoa, joka oli selvästi kansallisissa käsissä. Koko muu keskushallinto oli keisarillisen senaatin alainen, joten se toimi Venäjän keisarin eli Suomen suuriruhtinaan nimissä.

Leijonaliippu Suomen Pankin salissa Suomen itsenäistymisen aikaan.

Ero senaatin ja valtiopäivien välillä korostui 1900-luvun alkuvuosina, jolloin senaatin toimintaa alettiin venäläistää. Suomen Pankki pysyi venäläistämispoliittikan ulottumattomissa. Tämä johtui sen asemasta valtiopäivien pankkina. Pankin toimintaedellytysten kannalta olennaista oli myös, että suunnitelma Suomen ja Venäjän rahajärjestelmien yhdistämisestä ei toteutunut, vaan asiasta vuonna 1904 annettu asetus jäi panematta toimeen.

Taloudellisesti autonomian ajan viimeiset kaksi vuosikymmentä ennen ensimmäistä maailmansotaa olivat Suomelle suotuisaa aikaa, ja voidaan sanoa, että itsenäisyyden taloudelliset edellytykset luotiin juuri tuolloin. Maahan rakennettiin menestyvä vientiteollisuus ja maan eri osat yhdistävä rautatieverkko. Tässä keskeinen osuus oli kultakantaisella rahajärjestelmällä, jonka toiminnan Suomen Pankki turvasi. Kultakanta teki mahdolliseksi laajan pääomantuonnin, jolla

Suomen uudenaikaistumista ja teollisuuden kasvua rahoitettiin.

Omasta keskuspankista oli Suomelle tuntuvaa hyötyä ensimmäisen maailmansodan aikana, jolloin keisarikunnan taloudelliset ongelmat ja huono sotamenestys heikensivät ruplaa. Varsinkin vuoden 1917 aikana ruplan alamäki vauhdittui kuukausi kuukaudelta ja kärjistyi Venäjän rahajärjestelmän liki täydelliseksi hajoamiseksi lokakuun vallankumouksen jälkeen. Erillinen rahajärjestelmänsä ja oman keskuspankin ansiosta Suomi onnistui irrottautumaan tästä kehityksestä, vaikka inflaatio toki kiihtyi täälläkin.

Maan itsenäistyminen ei vaikuttanut Suomen Pankin hallinnolliseen asemaan, joka jäi itsenäisessä Suomessa käytännössä samanlaiseksi kuin se oli jo vuodesta 1868 lähtien ollut. Toisaalta itsenäistymisen vuosilla oli mullistava, jopa katastrofaalinen vaikutus pankin talouteen. Syynä oli, että Suomen Pankkia käyttivät rahoituslähteenään ensin Venäjän hallitus (vuosina 1916 - 1917), sitten Suomen hallitus (1917 - 1920) ja kevään 1918 sisällissodan aikana myös punaisen Suomen hallitus eli kansanvaltuuskunta. Venäjän hallituksen ja kansanvaltuuskunnan pankilta ottamat suuret lainat osoittautuivat lopulta arvottomiksi, ja itsenäisen Suomen hallitukseen ei pystynyt lyhentämään velkaansa ennen kuin 1920-luvun puolella.

Nopeana laukannut inflaatio saatiin kuitenkin 1920-luvun alussa pysäytettyä ja rahajärjestelmä vakautettua. Näin luotiin edellytykset Suomen taloudelliselle elpymiselle ja sitä myötä yhteiskunnallisten olojen rauhoittumiselle monella tapaa raskaan murrosvaiheen jälkeen.

Asiasanat

itsenäisyys, pankkivaltuusto, Suomi 100